JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Koskimaa, Raine

Title: ”Yhteistyö on ollut nykykulttuurissa aina keskiössä”

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © 2023 Kulttuurintutkimus

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Please cite the original version:

Koskimaa, R. (2023). ”Yhteistyö on ollut nykykulttuurissa aina keskiössä”. Kulttuurintutkimus, 40(4), 70-71. https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/141162

Puhe

Puheita Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen 40-vuotisjuhlista

Jyväskylän yliopiston Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen neljää vuosikymmentä juhlittiin 3. marraskuuta Jyväskylässä. Tutkimuskeskuksen taivalta kokoontui juhlistamaan runsaslukuinen joukko kulttuurintutkimuksen tekijöitä, edistäjiä ja ystäviä. Julkaisemme tässä numerossa Raine Koskimaan, Irma Hirsjärven ja Kaisa Murtoniemen juhlapuheet.

Raine Koskimaa

”Yhteistyö on ollut nykykulttuurissa aina keskiössä”

Vuonna 1983 erikoissuunnittelija – myöhemmin erikoistutkija – dosentti, VTT Katarina Eskola kutsuttiin johtamaan Jyväskylän yliopistossa käynnistettyä kulttuurin tutkimuksen projektia. Projektilla eli Eskolalla oli aluksi käytössään työpöydän kulma yliopiston Musica-rakennuksessa. Eskola sai innoitusta Birminghamin Centre for Contemporary Cultural Studies -keskuksesta ja käynnisti muun muassa monitieteisen lukupiirin, jossa oli mukana niin yhteiskuntatieteilijöitä kuin humanisteja, erityisesti sosiologeja ja kirjallisuudentutkijoita. Projektin myötä perustettiin Kulttuurintutkimuksen yksikkö, ja mukaan toimintaan liitettiin myös yliopiston kirjastolla toiminut valtakunnallinen Kulttuurin tietopalvelu, josta vastasi informaatikko Vesa Niinikangas.

Lukupiiristä muodostui säännöllisesti kokoontunut monitieteinen seminaaritoiminta, joka jatkuu edelleen. Seminaarista vastaa nykykulttuurin opintosuunta, joka on nykyään osa musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitosta. Kulttuurin tietopalvelun ja nykykulttuurin yksikön toimesta ja Suomen Akatemian tuella käynnistettiin valtakunnallinen tutkijaverkosto, jonka pohjalta perustettiin vuonna 2008 Kulttuurintutkimuksen seura. Seuran ensimmäisenä puheenjohtajana toimi nykykulttuurin tutkimuskeskuksen keskeisiin voimiin kuulunut FT Erkki Vainikkala, josta tuli myöhemmin Katarina Eskolan seuraaja nykykulttuurintutkimuksen professorina. Vesa Niinikankaan toimittamana käynnistyi myös *Kulttuurintutkimus*-lehti, joka viettää 40-vuotisjuhliaan ensi vuonna ja jota nykyään Kulttuurintutkimuksen seura julkaisee.

Kulttuurintutkimuksen yksiköstä tuli myöhemmin Nykykulttuurin tutkimuskeskus, joka puolestaan 2000-luvulle tultaessa liitettiin osaksi taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitosta. Nykykulttuurin tutkimuksesta tuli muodollisesti oppiaine, ainoa näin nimetty Suomessa, ja samalla erikoistutkijan tehtävä muutettiin nykykulttuurin tutkimuksen professuuriksi. Professuurin ensimmäiseksi haltijaksi vuonna 2001 nimettiin Katarina Eskola.

Monitieteisen seminaarin, lehden ja valtakunnallisen tutkijaverkoston ohella tärkeäksi toiminnaksi muodostui oma julkaisusarja, nykyään nimellä *Nykykulttuuri*. Vuonna 1986 käynnistyneestä julkaisusarjasta rakennettiin määrätietoisesti korkeatasoinen tieteellinen julkaisufoorumi, jonka toimituskunnassa on valtakunnallinen ja kansainvälinen edustus. Tällainen profilointi oli tärkeää, kun lukuisista kirjavista laitossarjoista 1990-luvun luovuttiin. *Nykykulttuuri* jatkaa edelleen arvostettuna julkaisusarjana. Siihen tarjotaan runsaasti käsikirjoituksia, jotka käyvät läpi editointi- ja vertaisarviointimyllytyksen. Julkaisusarjassa on ehtinyt ilmestyä 134 kirjaa, ja laadukkaan sisällön ohella se tunnetaan

myös tyylikkäästä ja oivaltavasta kansitaiteestaan.

Kansainvälinen kulttuurintutkimuksen kesäkoulu ja sen monet opettajat, niin kotimaiset kuin ulkomaisetkin kulttuurintutkimuksen kärkinimet, ovat osaltaan tuoneet syötteitä Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen toimintaan ja kasvattaneet sen kansainvälistä näkyvyyttä. Nyky-yliopistossa kesäkoulun järjestäminen on osoittautunut taloudellisesti haastavaksi, ja kesäkouluja on viime vuosina järjestetty Kulttuurintutkimuksen seuran ja Nykykulttuurin tutkimuksen yhteistyönä enää satunnaisesti.

Yhteistyö on ollut nykykulttuurissa aina keskiössä, ja se on ylittänyt niin oppiaine-, laitos-, tiedekunta- kuin yliopistorajatkin. Kun 1990-luvulla tulosajattelu rantautui suomalaisiin yliopistoihin ja yliopistot asetettiin entistä selvemmin keskinäiseen kilpailuun, Eskola näki edelleen Suomessa olevan yhden yliopiston, jolla on kampuksia ympäri maata. Tässä hengessä yhteistyötä on tehty niin Kulttuurintutkimuksen seuran kuin kesäkoulujen, lehden ja julkaisusarjankin osalta. Tutkijat eri yliopistoista ovat antaneet merkittävän työpanoksen esimerkiksi *Nykykulttuuri*-julkaisusarjan toimituskunnassa ja arvioitsijoina. Kun Jyväskylän yliopiston tutkijoilla ei ollut mahdollisuutta ottaa tehtävää pitkäaikaisen päätoimittaja Urpo Kovalan jäätyä eläkkeelle, hyvin ilahduttavasti julkaisusarjan päätoimittajaksi saatiin dosentti Olli Löytty Turun yliopistosta.

Tämän juhlaseminaarin teema ”Saman pöydän ääressä” viittaa Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen ovaaliin pöytään, jonka ääressä tutkijat vuosien ajan kokoontuivat seminaareihin ja muihin keskusteluihin. Tuota pöytää konkreettisena esineenä ei enää ole, vaan kokoontumiset tapahtuvat nykyään hybriditilassa – mutta edelleen yhtä innostavina. Näissä keskusteluissa on ollut mukana ihmisiä erilaisista taustoista, eri oppiaineista ja tutkimustraditioista, eri tutkijanuran vaiheista, niin että jokaiselle äänelle on ollut tilaa. Yhteisen pöydän ääressä on oltu valmiita kuuntelemaan toisia ja pyritty oppimaan toisilta. Tuon pöydän vetovoima – syy siihen, miksi ihmiset ovat halunneet palata sen ääreen yhä uudestaan – on ajattelun syvyyden lisäksi ollut se, että se on nykytermein ilmaistuna tarjonnut turvallisen tilan esitellä erilaisia ja eri vaiheissa olevia tutkimuksia.

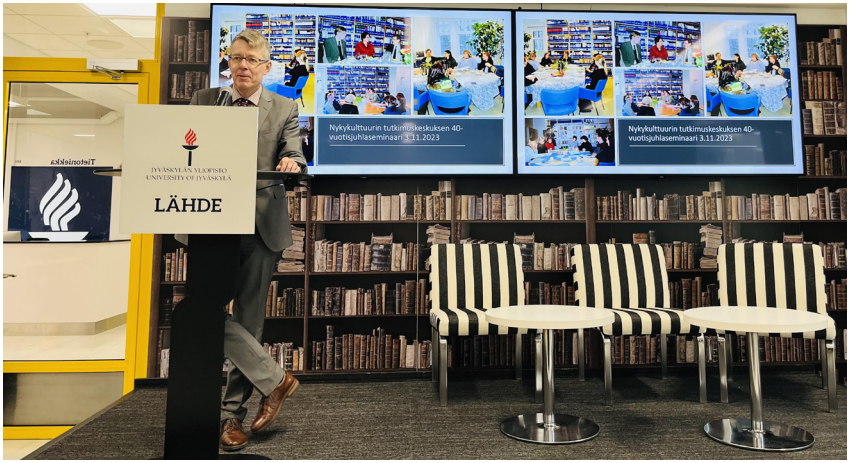

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen 40-vuotisjuhlaseminaarissa on mukana tutkijoita tutkimuskeskuksen eri vaiheista, ja heidän esitelmiensä aiheet ovat juuri niin moninaisia kuin mitä nykykulttuurikin on. Kiitos kaikille seminaarin osallistujille siitä, että olette saapuneet saman pöydän ääreen yhdessä pohtimaan meille kaikille tärkeitä asioita.

Kirjoittaja on työskennellyt Nykykulttuurin tutkimuksen professorina Jyväskylän yliopistossa vuodesta 2012.

Irma Hirsjärvi

”Alussa oli vain yksi pöytä”

Urpo Kovala houkutteli minut jatkamaan opintoja graduni jälkeen, mutta ennen jatko-opintoja tein ihan muita asioita: viisi vuotta kulttuurimatkailua ja aluekehittämistä. Tarvitsin rahaa, koska lapset. Kun sitten aloin työttömyyskauden iskettyä hakemaan rahoitusta, pöytäni oli aivan ensin Tuija Saresman pöytä, jonka ääressä istuin ja saatoin kirjoittaa hakemuksiin olevani Nykykulttuurin tutkimuskeskuksessa. En uskonut saavani apurahaa, mutta yksikkö oli niin vetovoimainen, että jaksoin yrittää.

Lähes kolmen vuoden yrittämisen jälkeen palasin kerran illan pimeydessä Jyväskylään jostakin, mutta mistä, sitä en muista. Rahat ja bensa olivat lopussa, mutta pääsin lukupiiriin, jossa keskusteltiin elämän tarkoituksesta Jörn Donnerin ja John Vikströmin kirjan pohjalta. Kun kerroin, että jumalsuhteeni ei koskaan ole ollut elämänselittäjä, nousi kysymys: kuinka ihmeessä jaksat ylipäätään jatkaa elämää? Monen vuoden elämänkatsomustiedon opettajan kokemuksella olisin voinut vastata toisinkin, mutta vastasin silloin: haluan nähdä, mitä seuraavalla sivulla tapahtuu.

Pääsin vielä kotiinkin, vaikka bensavalo lepatti tiuhaan, ja ajattelin, että selviän seuraavaan päivään, vaikka kaapit olivat yhtä tyhjät kuin taskuni. Kotona lattialla odotti kirjekuori. Suomen kulttuurirahasto kertoi, että olin saanut 1400 euron apurahan! Olin onnellinen – mutta hetken kuluttua aloin epäillä. Katsoin uudelleen kirjettä. Sinä olikin kolme nollaa.

Soitin Urpo Kovalalle, nauroin ja pyyhin kyyneleitä. Laitoin lukupiiriläisille viestin: tällainen oli seuraavalla sivulla.

Mutta se puhe! Tässä:

Lukuohje: Stanislaw Lem, Stalker, Ursula K. LeGuin, The Dispossessed, Doris Lessing, Shikasta.

Nykykulttuurin tutkimuskeskus on minulle monia pöytiä. Ensimmäinen niistä oli ehkä Villa Ranassa tai kirjailijatalolla. Siellä oli paikalla ihmisiä, joiden tunsin olevan yhteydessä toisiinsa tavalla, joka teki vaikutuksen, mutta jonka aloin ymmärtää vasta paljon myöhemmin.

Sen ensimmäisen pöydän ympärillä käytiin puhetta asioista, jotka kaiversivat esiin hämärästä todellisuudesta ympärilläni kiehtovia oivalluksia ja ilmiöitä, ja niistä puhumisen tapa kasvatti ikään kuin merkillisen voimakentän. Se oli oikeastaan vetovoimaa, joka ei jäänyt siihen paikkaan tai hetkeen, vaan se oli myös jännittävässä sanassa ”yksikkö” ja niissä ihmisissä, jotka tämän yksikön ympärillä liikkuivat. He tulivat ja menivät, tuoden mukanaan siihen kenttään lisää värinää, jännitettä, ja se voimakenttä oli ystävällinen ja kutsuva eikä luonut ylleen poistyöntävää leijuntaa ja eroa, vaan vapaata olentojen liikettä. Siinä saattoi olla ja siitä poistua, ja tietää, että voimakenttä ulottui kauas ja suhteen siihen saattoi itse määrittää. Se oli uusi jännittävä vapauden ja valinnan maailma, joka kutsui.

Tiedetään, että alussa oli vain yksi pöytä. Yhdestä pöydästä tuli vuosien myötä monia ja ne liikkuivat ympäri yliopistoa, jakautuen ja vaihtaen paikkaa, ja niiden äärellä vaihtuivat ihmiset, jotka olivat aina kuitenkin sen yhden ja saman

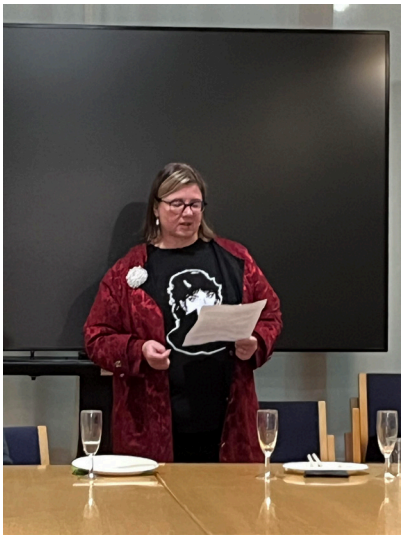

pöydän ääressä, jossa me joimme kahvia – tuhansia litroja kahvia, teetä, viiniä ja lisää kahvia ja teetä. Ja sen pöydän äärelle mahtuu yhä lisää ihmisiä. Me kaikki olemme sen pöydän ääressä, olimme sitten missä vain, ja siksi se pöytä on kaikissa aikavyöhykkeissä, kaikissa paikoissa.

Kun yksiköstä tuli keskus, se oli tuskallinen hetki. Kyllä keskuksen ääreen mahtuu, siihenkin, mutta keskus asettuu topografiseksi pisteeksi, jonka ulkopuolella ovat laita, periferia, toinen paikka. Muualta voi palata keskukseen, kyllä, mutta se vaatii aina paluun, ja mehän tiedämme, että paluu tapahtuu aina eri virtaan. Siksi pöytä on yksikkö, se, jonka ääressä me olemme kaikki koko ajan. Yksikkö menee yli keskusten ja laitosten, ja siksi se on meille vanhoille ja nuoremmillekin edelleen ja aina pöytä, jonka ääreen mahtuu ääretön määrä – se me olemme, me olemme se.

Tämä pöydän idea on mukanani aina. Se odottaa ajatusten puutalossa, kun katson uutisia joka päivä ja joka hetki, uutisia, jotka vievät pois ajatuksen siitä, että me olemme ihmisiä tai ihmiskunta tai ylipäätään inhimillisiä.

Mielessäni tuo pöytä laulaa maailmojen loppuun saakka kuituihinsa tallentuneita ääniä ja ideoita, se levittää väristyksiä, joissa on halua ymmärtämiseen ja jakamiseen. Se on tukeva ja kiistaton, vaikka filosofisesti kiistettävissä, niin kuin me kaikki. Sen materiaalisessa muodossa on ihmisen käsi, ja ajatus, ja paikka, johon voi nojata ja tarvittaessa iskeä nyrkin.

Me tarvitsemme pöytää. Sitä, joka mentaalisesti kokoaa ihmiset, sellaista ajatusta, jonka ympärille mahtuvat kaikki ne, jotka tuntevat sen kutsuvan. Tänään olemme vastanneet sen kutsuun. Tänään olemme pöydän ääressä, kaikki. Nekin, jotka eivät ole.

Malja Nykykulttuurin neljälle vuosikymmenelle ja kaikille tuleville vuosikymmenille!

Kirjoittaja väitteli tohtoriksi Jyväskylän yliopiston Nykykulttuurin tutkimuskeskuksessa vuonna 2009 aiheesta Faniuden siirtymiä: Suomalaisen science fiction -fandomin verkostot. Hän on työskennellyt muun muassa kehittämis- ja tutkimusprojektien vetäjänä, tutkijana ja luovan kirjoittamisen opettajana.

❦❦❦

Kaisa Murtoniemi

”Sitoutuneet jäsenet entistä tärkeämpiä”

Hyvät nykykulttuurilaiset ja juhlavieraat! Kiitän kutsusta tuoda myös Kulttuurintutkimuksen seuran ja *Kulttuurintutkimus*-lehden terveiset tähän juhlaseminaariin. On ilo olla täällä.

Kuten moni paikalla olijoista varmasti hyvin tietää, samoihin aikoihin perustetuilla Kulttuurintutkimuksen seuralla ja Nykykulttuurin tutkimuskeskuksella on vankka yhteinen historia ja siten aivan erityinen ja tiivis suhde. Kulttuurintutkimuksen seura toimi alun alkaen osana Nykykulttuurin tutkimuskeskusta, ja vaikka se sittemmin irtaantui keskuksesta, on yhteistyötä seuran ja keskuksen välillä jatkettu vielä viime vuosinakin. Esimerkiksi edellinen kulttuurintutkimuksen kesäkoulu järjestettiin yhteistyössä Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen kanssa täällä Jyväskylässä viime vuonna.

Kulttuurintutkimuksen seura, sen julkaisema *Kulttuurintutkimus*-lehti ja Nykykulttuurin tutkimuskeskus ovat siis myös ikätovereita; seura ja lehti juhlivat puolestaan ensi vuonna nelikymppisiään. Juhlavuotemme noteerataan jo lehden seuraavassa, joulukuussa ilmestyvässä numerossa, ja seuran hallitus suunnittelee paraikaa syntymäpäiväämme juhlistavaa ohjelmaa tulevalle vuodelle.

Pyöreidemme kynnyksellä meillä tapahtuu seurassa ja lehdessä paljon mistä iloita. Ennen juhlavuoden tapahtumia pääsemme vielä joulukuussa kokoontumaan suurimpaan ja tärkeimpään tapahtumaamme eli joka toinen vuosi järjestettäville Kulttuurintutkimuksen päi-

ville. Tällä kertaa päivät järjestetään Espoossa Aalto-yliopistossa teemalla ”odottamattomuus”. Ilmoittautuminen päiville on juuri alkanut, joten mukaan ehtii vielä hyvin.

Seuran toiminnan keskiössä olevassa *Kulttuurintutkimus*-lehdessä on puolestaan tehty viime vuodet yhä laadukkaampaa toimitustyötä ja uutteraa kehittämistyötä, mistä palkintona lehti nousi tänä vuonna Jufo-luokituksessa tasolle 2. Tältä pohjalta on mielekästä jatkaa lehden toimintaa nykyisten päätoimittajien Maarit Jaakkolan ja Outi Auttin johdolla.

Terveiseni seurasta eivät kuitenkaan valitettavasti ole ainoastaan valoisia. Kaltaisemme tieteelliset seurat tai niiden kustantamat julkaisut eivät ole säästyneet viime vuosina uudenlaisilta taloudellisilta huolilta. Edelleen myös printtilehtenä julkaistavan *Kulttuurintutkimus*-lehden huolenaiheet liittyvät esimerkiksi paino- ja postituskulujen huomattavaan ja nopeaan nousuun.

Kun jäsen- ja tilausmaksuilla pystytään kattamaan näin ollen yhä pienempi osuus kaikista lehden tekemisen kuluista, olemme entistäkin riippuvaisempia myötämielisistä rahoittajista – siis myönteisistä apurahapäätöksistä. Tästä syystä työskentelymme laadukkaan kulttuurintutkimuksen julkaisemiseksi on myös valitettavan lyhytjänteistä, kun myönteiset apurahapäätökset turvaavat talouttamme vain lyhyen ajan kerrallaan. Kuitenkaan ilman tätä ulkopuolista rahoitusta lehteä ei yksinkertaisesti voida tehdä.

Tiukassa paikassa on entisestään korostunut ja konkretisoitunut seuraa kannattavien jäsenten merkitys, niin mahdollisten uusien kuin jo olemassa olevienkin. Lehteä ja seuran toimintaa pyöritetään apurahojen ohella myös sitoutuneiden jäsentemme maksamilla jäsenmaksuilla, mutta jäsenten ja aktiivisten kulttuurintutkijoiden merkitys ei ole seuralle missään nimessä ainoastaan taloudellinen.

Seuran ydintoimintaa ei olisi ilman laadukasta ja monialaista kulttuurintutkimusta julkaisevia tutkijoita tai niitä aktiivisia hallituksen ja lehden toimituksen jäseniä, jotka tekevät jatkuvasti työtä seuran toiminnan kehittämiseksi ja lehden painoon saattamiseksi. Siten myös Nykykulttuurin tutkimuskeskuksella on kulttuurintutkijoiden kotina ja yhdyssiteenä merkittävä rooli meidänkin toimintamme jatkuvuuden vaalimisessa ja yleisemminkin kulttuurintutkimuksen elinvoiman vankistamisessa.

Näen, että Kulttuurintutkimuksen seura ja Nykykulttuurin tutkimuskeskus jakavat edelleen toiminnassaan samat arvot ja tavoitteet. Näitä ovat esimerkiksi monitieteisen kulttuurintutkimuksen edistäminen ja kulttuurintutkijoita yhteen tuovana yhteisönä toimiminen. Kulttuurintutkimuksen seuran puolesta toivon, että teemme jatkossakin yhteistyötä näiden tärkeiden arvojemme ja tavoitteidemme eteen.

Lämpimät onnittelut 40-vuotiaalle Nykykulttuurin tutkimuskeskukselle Kulttuurintutkimuksen seuran ja *Kulttuurintutkimus*-lehden puolesta!

Kirjoittaja on Kulttuurintutkimuksen seuran puheenjohtaja sekä väitöskirjatutkija Tampereen yliopiston media- ja viestinnäntutkimuksen ja esittävien taiteiden tohtoriohjelmassa.

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen 40-vuotisjuhlaseminaari

Ohjelma

3.11.2023, Jyväskylän yliopisto

Nykykulttuurin professori Raine Koskimaa: Avaussanat
Kulttuurintutkimuksen seuran puheenjohtaja Kaisa Murtoniemi: Kuulumisia seurasta ja Kulttuurintutkimus-lehdestä
Nykykulttuurin professori emeritus Erkki Vainikkala: Populismi ja äärioikeiston nousu
Dosentti Olli Löytty: Apua, meillä on aineisto!
Dosentti Katja Mäkinen: Luovat käytännöt kulttuurienvälistä ymmärrystä rakentamassa
Dosentti Tuija Saresma: Vihan ja vastakkainasettelun kulttuuri?

Kahvitarjoilu

Dosentti Maaria Linko: Kirjojen suosittelu ja muuttuva lukijuus
FT Maria Ruotsalainen: Pelikulttuurit nykykulttuurissa ja nykykulttuurina
Dosentti Urpo Kovala: Vastaanottotutkimus eilen ja tänään (peruuntui)
Väitöskirjatutkija Sanna Ryynänen: Suomalainen valtavirtarasismi 200 vuotta sitten ja nyt

FT Irma Hirsjärven puhe esitettiin seminaarin iltajuhlassa.

Kuvat: Tuija Saresma.